

TELEVİZYONDA HABER PROGRAMLARI, ŞİDDET VE ÇOCUK

A. Şükrü Küniçen*

ÖZET

Televizyonda yayınlanan programların çocuklar üzerinde çoğunlukla olumsuz etkileri olduğu çeşitli araştırmalar sonucunda ortaya konulmuştur. Televizyon-çocuk ilişkisine bakıldığında, yoğun olarak televizyon izleyen çocukların yetişkinlere yönelik her türlü programı da izledikleri anlaşılmaktadır. Bu durumda, çocukların ekranda görsel-işitsel olarak sunulan her türlü mesajı yetişkinlerden çok daha farklı olarak algıladıkları ve bu programlardan yetişkinlerden daha fazla/farklı etkilendikleri konusunda uzman görüşlerinin yanı sıra pek çok araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmada, yoğun bir biçimde televizyon izleyen çocukların her türlü yayına açık bir izleyici kitlesi olmaları nedeniyle, televizyonda yayınlanan "özellikle" haber programlarındaki "şiddet" unsurunun ön plana çıkması ve bu yayınların çocuklar üzerindeki etkilerinin neler olduğu konusu araştırmalara ve uzman görüşlerine dayandırılarak ortaya konulmuştur. Tüm bunların sonucunda, televizyonda görsel-işitsel olarak ekrana yansıyan konunun "gösterme biçimi"nden kaynaklanan anlatım sorunları vurgulanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonuç ve değerlendirme bölümünde, televizyondaki şiddetin gerisinde yatan kar amacına ve televizyon şiddetiyle insanların mevcut statükoya uyum sağlamalarının amaçlanabileceğine yönelik vurgular yer almaktadır.

Anahtar sözcükler: Televizyon, televizyon programı, çocuk, haber, şiddet, etki.

TV NEWS PROGRAMMES, VIOLENCE AND CHILDREN

ABSTRACT

Several research findings have shown that TV programmes seem to have negative effects on children. When the relationship between TV and children is considered, it appears that children who spend most of their time watching TV also watch adult programmes. There are several research findings and expert views which claim that children perceive all kinds of messages presented audio-visually on the screen quite differently from adults and that they are effected more than and differently from adults.

In this study, considering the fact that children are tv-viewers exposed to all kinds of broadcast, tele-violence especially in news programmes and its effects on children have been shown through research and expert views.

As a result, problems of narration stemming from the way the subject is covered on the TV are emphasized.

In the conclusion and evaluation part of the study, the purpose of profit and the possibility of the use of violence on TV to impose the present status on people are underlined.

Keywords: Television, television programme, children, news, violence, effects.

GİRİŞ

Kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışı ve yaygın olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, bu araçların etkilerine yönelik araştırmaların da başladığı görülmektedir. Sessiz sinema filmlerinin çocuklar üzerindeki etkilerine yönelik yapılan çalışmalarla başlayan araştırmalar (English 1997: 23-24), günümüze kadar yoğun olarak devam etmiştir. Ancak, 1950'li yıllardan itibaren araştırmaların, daha çok televizyona odaklandığı anlaşılmaktadır. Televizyonun, geniş kitlelere ulaşabilen ve yaygın bir biçimde tüketilen bir kitle iletişim aracı olması, onu diğer kitle iletişim araçlarının önüne geçirmiş-

tir. Elbette, araştırmaların televizyon üzerine odaklanmasının en önemli nedeni de buradan gelmektedir. Söz konusu araştırmaların önemli bir kısmı, böylesine geniş bir kitleye yayın yapan bu aracın, bireysel ve toplumsal davranış üzerindeki etkilerine yönelik olmuştur. Günümüzde de bu konuda çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Çalışmalar, bir görsel-işitsel kitle iletişim aracı olarak televizyonun, özellikle çocuklar ve gençler üzerinde diğerlerinden daha etkili olduğunu ortaya koymuştur (Zillioğlu 1986:1). Ancak araştırmaların, televizyonun etkilerinin olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğuna yönelik kesin bir sonuca ulaş-

* Yrd. Doç., Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi

madıklarını belirtmek mümkündür. Örneğin, toplumsallaşmaya katkısı yönünde medya etkileri araştırmaları, televizyonun "yardımcı olma, işbirliği, şefkatlilik, fedakarlık, paylaşım, dostluk, duyarsızlık ve yaratıcılık" gibi olumlu sonuçları olduğunu belirtmektedir. Bu türden araştırmalar, 1970'lerden beri yapılmakta ve genelde çocuklar üzerinde televizyonun etkili olduğu sonucu çıkmaktadır (Johnston ve Ettema 1986: 144). Ancak toplumsallaşmaya katkı yapması amacıyla yayınlanan programlar hükümet sermayesiyle yayınlanmaktadır (1986: 161).

Bu çalışmada, televizyon ve çocuk izleyiciler ilişkisi üzerinde durulmuştur. Çocukların, her türlü yayına açık izleyici kitlesi özelliği gösterdikleri ve televizyona aşırı düşkün oldukları herkesin görüp kabul ettiği bir durumdur. Çocuklar, yetişkinlere yönelik programların da tüketicileri arasında bulunmaktadır.

Çalışmada, "televizyon, haber programları ve özellikle bu programlarda yer alan ve toplamda televizyon dünyasına hakim olan şiddet gösterimi nedeniyle, çocuklar üzerinde olumsuz etkilere sahiptir" varsayımından hareket edilmiştir. Bu şekilde kurulan bir varsayım nedeniyle çalışmada önce, izleyici olarak çocuk ele alınmıştır. Bundan sonra ise, haber programları ve şiddet ögesi, televizyon ve çocuk bağlamında, bazı araştırma sonuçlarından yararlanılarak irdelenmiştir. Sonuç ve değerlendirme kısmında ise, çalışmadaki konuya yaklaşım daha net olarak ortaya konmuştur.

A. BİR İZLEYİCİ OLARAK ÇOCUK

Günümüzde televizyon, gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası haline almış, yaşamımıza ailenin bir üyesi ve hatta başlıca üyesi olarak girmiştir. Televizyon bugün, çocuğun içinde yetiştiği çevrenin temel parçası durumundadır. Televizyonun esas olarak görsel bir iletişim aracı olması, onu daha başlangıçta çocuklar açısından cazip bir araç konumuna getirmiştir. Küçük yaşlardan itibaren televizyona açık olan çocuk çeşitli yayınlara ve bu yayınların iletilelerine de açık kalmaktadır. Bu nedenle, televizyonla birlikte yetişen çocukların, bu aracın etkilerine en az yetişkinler kadar hatta çok daha fazla açık kaldıklarını söylemek mümkündür.

Çocuklar iki yaşına geldiklerinde, televizyonu açıp kapatmaya, kanalları değiştirerek oynamaya başlamaktadırlar. 2-5 yaşları arasındaki bir çocuk günde ortalama 4,5 saat, 6-11 yaşındaki ortalama 4 saat 14 dakika boyunca televizyon karşısında kalmaktadır (Timisi 1998: 44). ABD'nde 3-7 yaş arası çocukların, haftada ortalama 40 saati televizyon karşısında ya da video oyunları oynayarak geçirdikleri bilinmektedir (Aktaran Çaplı 1996:1334). Gelişmiş toplumlarda çocuk genel olarak iki yaşında çizgi film seyretmeye başlamakta, altı yaşına geldiğinde ise hemen hemen her çocuk televizyon izleme alışkanlığını kazanmış duruma gelmektedir (Çaplı 1996:1334). ABD Pediatri Akademisi'nin ve Türkiye'deki çeşitli kişi ve kuruluşların yaptığı araştırmalarda televizyonu en dikkatli izleyen kesimin 0-5 yaş grubu çocuklar olduğu belirlenmiştir (Öngören 1994:21). Bob Hodge "Televizyon ve Çocuk" adlı kitabında bir çocuğun takriben iki yaşından itibaren televizyona ilgi göstermeye başladığını, dokuz ile on bir yaşındaki çocukların ise, televizyondaki programları yetişkinler gibi algılamaya başladığını söylemektedir. 1984 yılında BBC tarafından yapılan bir araştırmada ise, televizyon ekranı karşısında en kalabalık izleyici kitlesinin 4 ile 7 yaş arasındaki grup olduğu görülmüştür (Aktaran Can 1996:108-109).

Gün içinde çocuk tarafından yaklaşık 7-8 saatin televizyondaki ileti bombardımanını izlemeye ayrılmış olması, televizyona doğal olarak, bireyin nasıl davranacağına, neyi seçeceğine etki eden bir otorite olma hakkını da kazandırmaktadır. Olaya çocuk açısından bakıldığında, kişiliği henüz gelişmekte olan bir canlının gelişimine müdahale etme durumu söz konusu olmaktadır. Bu olgu, çocuğun gelişimine olumlu katkılar yapabileceği gibi son derece olumsuz katkılar da yapabilir. Televizyon tabii ki bir araç olarak tek başına çocuğun gelişimini etkileyen bir olgu değildir; ama burada önemli olan iletilen mesajın ne olduğu ve nasıl etkileyebileceğidir (Yanık 1994:65).

B. ÇOCUKLAR VE TELEVİZYON HABER PROGRAMI DÜNYASI

Bir televizyon programının kimin için yapıldığı, yani programın hedef izleyici kitlesinin kimlerden oluştuğunun belirlenmesi, televizyon

yayıncılığında önemli bir konudur. Örneğin, program 5-7 yaş grubu çocuklara yönelik olarak yapılıyorsa, bu yaş grubunun karakteristik özellikleri göz önüne alınarak programın oluşturulmasına çalışılır. Programın içeriği, türü, ritmi, müziği, süresi, dekoru, kullanılacak sözcükler, yapım biçimi gibi çeşitli unsurlar bu yaş grubuna uygun olarak düşünülür ve program bunlara göre biçimlendirilir. Çocuk programları yapımcıları bu konuya özen gösterirler ve ihtiyaç duyduklarında çocuk konusunda uzmanlardan danışmanlık yardımı alırlar. Ancak burada, hedef kitle konusunda çocuklar açısından ciddi bir sorunla karşı karşıya kalınmaktadır. Bu ciddi sorun da, çocukların yetişkinler için hazırlanmış, yani hedef kitlesi yetişkinler olan ve eğlence programlarından haberlere; gerçeğin gösterisi demek olan ancak yaygın kullanılan adıyla reality show programlarından konulu filmlere; reklamlardan televizyon dizilerine kadar oldukça geniş bir yelpazedeki bir çok programı izlemeleri ve bu yayınların çeşitli etkilerine açık olmalarıdır.

Televizyon programlarının ussal bir sıralamadan yoksun oluşu yani örneğin belgeselden eğlence programına, köy programından diziyeye geçebilen mozaik bir görünümünden dolayı, televizyonun en iyi tüketicisi olan çocuk, kendisi için hazırlanmamış programları da izleyebilmektedir. Çocukların televizyon programlarının mozaik görüntüsü içinde her türlü yayına açık olması; bu yayınlarda gösterilen dizilerin, filmlerin içerikleri, hatta çocukların ilgisini çeken ve onlar için hazırlandığı belirtilen çizgi filmlerde şiddet öğesinin ön plana çıkması, bir anlamda televizyonun çocuğun “saldırganlık gelişimine” katkısı olarak görülebilir (Güler 1991:181).

Yetişkinlere sunulan programların %90’ı şiddet unsuru içermekte ve çocuklar da bunların bir çoğunu izlemektedir (Yanık 1994:81). ABD’de çocukların izledikleri programların %87’sinin çocuklar için özel olarak hazırlanmış olmaması nedeniyle onlar, zihinsel gelişim düzeylerinin dışında bir bilgi niceliği ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Timisi 1998:44). Çocuklar, televizyonda sadece çizgi filmleri, sinema filmlerini, vb. izlemekle kalmıyor, her türlü yayını izliyor ve de ciddi bir biçimde yetişkinlere yönelik iletilerin etkisi altına giriyorlar. Birçok açıdan çocuklar televizyon karşısında yetiş-

kinlere oranla çok daha korumasız durumdadırlar. Baudrillard’a göre toplum, kendisini kameranın gözünden çıkıp gelen yansımalarla, dolayısıyla sinema ve televizyon yoluyla tanımaktadır (Aktaran İşcan ve Demirergi 1994:114). Dolayısıyla bir anlamda televizyonun, dünyayı algılama ve anlama şeklini de değiştirdiğini söyleyebiliriz. Burada, Baudrillard’ın savından yola çıkarak, eğer toplum kendisini televizyon yoluyla tanıyorsa, topluma bu araçlarla sunulan günümüz dünyasının “nasıl bir dünya” olduğunun iyi sorgulanması gerekir. Dolayısıyla, televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin, sadece onlar için hazırlanmış programlarla sınırlı olmadığını; genel televizyon programlarının niteliğinden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

B. 1. Haber Programları Neyi Nasıl Sunuyor?

Haber (sav olarak), dış gerçeğin olduğu gibi aktarılmasıdır. Ya da dış gerçeğin belli bir şeye göre yeniden kurulmasıdır (Özkök 1982:150). Görüntüler ve sesler aracılığıyla ekrana yansıtılan bir haberin gerek üretim/çekim sürecinde gerekse kurgulanması sürecinde diğer bir deyişle, dış gerçeğin yeniden kurulması sürecinde devreye giren çeşitli öğeler (çerçeve, çekim ölçeği, kamera açısı, netlik, ses, çekim sonrası işlemler ve kurgu vb.) habere konu olan bir olayı, olguyu çıplak gözle gördüğünden farklı bir hale getirmektedir. Dolayısıyla, haberde konu/içerik kadar haberin oluşturulma/sunuluş biçimi de izleyicinin etkilenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum da, izleyici üzerinde değişik anlamlara, değişik etkilere yol açmaktadır. Haber programlarında ekrana yansıyanlar gerçekten olmuş, yaşanmış gerçeğin içinden alınmış da olsalar, bu görüntülerin taşıdığı gerçeklik “yeniden üretilmiş/kurulmuş” bir gerçekliktir.

Televizyon programlarının daha etkileyici, daha uyarıcı olabilmesi için çeşitli yapım yöntemlerine ve tekniklerine başvurulur. Günümüz televizyon teknolojisinin sağladığı sınırsız olanaklarla yapım teknikleri o kadar gelişmiştir ki, neredeyse konusundan çok tekniğinden ötürü yapımlar, her şeyi unutturup izleyiciyi kendine çekebilme ve istediği etkiyi yaratabilmektedir. Örneğin, bir trafik kazası haberinde, otomobil içinde sıkışıp kalmış çırpınır durumdaki

bir kişinin çektiği acı, çekimin dramatik içeriğini kuvvetlendirmek için yakın çekimle verilmektedir. Benzer durum, insanların göçük altından çıkarılma sahnelerinin ya da doğduğundan beri evladiyla karşılaşmamış bir annenin çocuğuyla kavuşmasının, son derece dramatik bir müzik eşliğinde yavaşlatılmış hareket tekniğiyle verilmesinde de görülmektedir. Örnekleri artırmak mümkündür: Boğaz Köprüsü'nden atlayan bir kişinin görüntüsünün aşama aşama dondurulmuş görüntü tekniği ile denize ulaşana dek defalarca sergilenmesi, görüntünün bir bölümünün özel yöntemlerle büyütülerek konunun daha açık bir şekilde sunulmasında uygulanan tekniklerle gösterme biçimleri de, olayın dramatik içeriğini kuvvetlendirmek ve izleyici üzerindeki etkiyi artırmak amacıyla taşımaktadır. Televizyonun etkisi, diğer bir deyişle görüntünün etkisi temel olarak "gösteriş" biçiminden kaynaklanmaktadır. Kuşkusuz bu durum, özellikle çocuklar açısından çok daha önem kazanmaktadır. Esslin'in dediği gibi, haberlerdeki şüphe götürmeyen "gerçeklik" unsuru, televizyonda yayınlanmasıyla kendiliğinden bir fanteziye, duygusal vurgularla yüklü olan ve bazen kurgudan zorlukla ayırđedilebilen imajlarla anlatılan bir hikaye şeklindeki hülyaya-dramaya-dönüşmektedir (Esslin 1991:35).

Dikkat edilirse, anlatılanlar üretim tarafını yansıtmaktadır. Bu noktada akla, tüketim tarafında, bu görüntülerin nasıl algılandıkları gelmektedir. Çocukların haber programlarını nasıl algıladıklarını, Nurdoğan Rigel'in yaptığı bir araştırmadan yararlanarak aktarmak mümkündür: Rigel, 5-7 yaş grubu çocuklar üzerinde yaptığı ve çocuğun dünyasında haberin nasıl bir etki yarattığını sorgulayan "haber ve çocuk" konulu alan araştırması ile ilgili olarak, bu kitlenin haber konusunda temel hedef tüketici olarak ele alınmamasına karşın, haberin gizli tüketicileri olarak iletileri çözümlediklerini belirtmektedir. Toplam 188 çocuk üzerinde gerçekleştirilen bu araştırmada, deneklerin % 89.89 gibi büyük bir çoğunluğunun, haberleri televizyondan izledikleri görülmektedir. Yine örneğin 6 yaş grubu erkek çocukların % 94.46'sının, kız çocukların ise % 87.32'sinin, haberleri televizyondan takip ettikleri anlaşılmıştır. Söz konusu araştırmada denekler tarafından "en inanılır haber kaynağı" sırasıyla televizyon (% 58.51), anne (% 13.30) ve baba (% 12.23)

şeklinde görülmektedir. Bu da, televizyonun mesajlarına anne babadan daha fazla inanan bir neslin ortaya çıktığını göstermektedir.

Eğer bir kez ve ilk elde televizyonun etkileme gücü kabul edildiğinde, Rigel'in araştırmasında elde ettiği bu verilerin, çocukların gelişmesinde ne kadar ciddi boyutta olumsuz etki yaratacağı da kabul edilebilecektir. Nitekim, buraya kadar yazılanlardan da anlaşılacağı gibi, "televizyon dünyası olumsuzdur!" Rigel'in bazı bulguları bunu doğrulamaktadır: Haber ve çocuk ilişkisi açısından ilginç, ilginç olduğu kadar da düşündürücü bir tablo karşımıza çıkmaktadır: "Haber denilince aklınıza ne geliyor?" sorusu karşısında haberi "olumsuz" bir kavram olarak düşünenler, denekler içinde %40.95'i oluştururken, deneklerin sadece %2.65'i haberi "olumlu" bir veri olarak düşündüğünü söylemiştir. Çocukların % 40.95'inin net olarak haberi "olumsuz" bir kavram olarak algılaması çocukların zihinlerinde yaratılan korku ve şiddete dayalı imaj yüklemesini göstermekte ve haberi tüketen çocuğun dünyasının, bu olumsuz verilerle nasıl dolmaya başladığı ortaya çıkmaktadır. Veriler, yaklaşık olarak her iki çocuktan birinin haberdan kötü yönde etkilendiğini göstermektedir. Bu, gelecek 10-15 yıl içinde yetişecek genç neslin yarısı dünyayı karamsar yorumlayacak, gerçeklerden kaçış yolları arayacak demektir. Çünkü, haberin gerçek dünyayı verdiği düşünülürse, gerçek dünyanın da bu kadar olumsuz imajlarla yüklü olması yaşamının ilk yıllarında çocukta silinmez izler bırakacaktır. Liberal-çoğulcu yaklaşıma göre haber, olgusaldır ve yaşanan olayların aktarılmasıdır. Bu süreçte, muhabir haberi değer yargılarından arındırarak nesnel ve tarafsız yazmalıdır. Eleştirel yaklaşıma göre ise haberde egemen ideoloji yeniden üretilmektedir. Haber yanlı da yazılsa, egemen ideolojiyi yeniden de üretse, televizyon programları içinde gerçeğe en yakın duran programlar, haberler ve haber programlarıdır. Dolayısıyla haberlerin, gerçek dünyayı vermese bile, izleyicisi tarafından gerçek ya da gerçeğe en yakın olan program olarak kabul edildiğini söylemek mümkündür. Yine aynı çalışmada, 5 yaş grubu kız çocuklarına göre haberin, "televizyonda seyredilen insan ölümüdür" şeklindeki bir tanımının ortaya çıkması ve tüm deneklerin %68.08'inin (her üç çocuktan ikisi) ölümün haberle taşınan olumsuzluk mesajının etkisi altında olduğunu göstermesi çocuğun bilincin-

de, haberin karşılığı “ölüm” olarak şekillenmesi ve haberin imajının “ölümün aktarılması”na çevrilmesi açısından oldukça düşündürücüdür (Rigel 1995:167-197). Araştırma sonuçlarından anlaşılacağı gibi, haber konusunda çocuklar açısından önemli bir tehlike, şiddetin yoğun olarak haber programlarında yer bulmasıdır.

Rigel’in araştırma sonuçları oldukça dikkat çekici olmakla birlikte bu sonuçlar, haberlerin de diğer televizyon programları gibi, insanların zihnine belli imgeleri ektiğini belirten George Gerbner’in bakış açından daha bir anlam kazanacaktır. Gerbner, günümüzde televizyonun en önemli sosyalleşme aracı olduğunu belirtmektedir. Ona göre artık, çocuklar televizyon içine doğmakta, okuma yazma hatta konuşmayı öğrenmeden televizyon izlemeye başlamaktadırlar. Ancak bu işlev olumlu olarak yerine getirilmemektedir. Gerbner’in geliştirdiği “Yetiştirme” kavramı, televizyon izlemenin, izleyicinin sosyal gerçeklik kavramlaştırmasına katkısını ifade etmektedir (Gerbner ve ark. 1986:23). Yetiştirme Çözümlemesi ise, izleyicinin sosyal gerçeklik kavramlaştırmasıyla televizyon içeriğindeki en çok tekrarlanan imge ve ideolojiler arasındaki ilişkiyi incelemektedir (Gerbner ve ark. 1980:21). Ne var ki televizyonda sergilenen dünya ile gerçek dünya arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Televizyon dünyası nadiren objektif gerçekliği sunmaktadır (Morgan ve Signorelli 1990:19). Örneğin, Gerbner ve arkadaşlarının en çok izlenen zamandaki programlar üzerinde yaptıkları çözümlemelerde, gerçek dünyanın çarpıtılarak sunulduğu kanıtlanmıştır (Gerbner ve ark. 1980:22). Rigel’in elde ettiği sonuçların, Gerbner bakış açısından anlamı açıktır: Çocuklar, olumsuzluk sunumu yaptığını belirttikleri haberlerin gerçeğe denk gelmediğini bilmiyorlar. Elbette, çocuklara gerçeğin sunulmamasının gerisinde belli bir kar mantığının yattığını söylemek dayanaksız bir iddia olmayacaktır. Burada bir noktaya özellikle dikkat çekmekte yarar bulunmaktadır: İlk elde, “televizyon olumsuzluk sunuyor ve bu da gerçeğe denk gelmiyorsa, gerçek olumludur” gibi bir anlam çıkmaktadır. Elbette, dünyada olumlu gelişmeler yok değildir; ama gerçeğin olumluya denk geldiğini söylemek hayallere bile sığmayacaktır. Televizyonda sunulan olumsuzluğun gerisinde yatan, “elbette” toplumsal oyaşmanın sağlanması amacıdır.

B. 2. Televizyon Gerçeği ve Çocuk

Küçük çocukların belirli bir yaşa kadar gerçekle kurmacayı birbirinden ayırt edemedikleri ve televizyonda izlediklerini çoğunlukla birer gerçek olarak algıladıkları çoğunluk tarafından kabul edilmektedir. Bu durum da, televizyonun onlar için “gerçek” ve “inanılır” bir araç olma sonucunu doğurmaktadır. Televizyondaki bazı yapımlar öylesine gerçekmiş gibi yapılmaktadır ki, büyük çocuklar bile bu yapımlar için rahatlıkla “gerçek” yorumunda bulunabilirler. Genel olarak, çocuklar televizyonda gördüklerine inanmak eğilimi göstermektedirler. Bir karşılaştırma yapıldığında şu çıkarıma yapılabilir: Ekranda sunulanların izleyici açısından taşıdığı “gerçeklik izlenimi”nin televizyonda sinemaya oranla daha güçlü olduğu söylenebilir. Çünkü, sinemada film izleme eylemi kişinin bilinçli bir tercihi sonunda gerçekleşir (gideceği filmi belirler, sinemaya giderek biletini alır, koltuğuna oturur, ışıkların sönmelerini ve filmin başlamasını bekler vb.) ve seyirci daha baştan perdede seyredeceklerinin bir kurmaca olduğunun farkındadır. Bunda, haber programları, spor olayları, eğlence ve yarışma programları gibi güncel yayınların önemli bir payı vardır. Ayrıca, televizyon çoğunlukla rastlantısal olarak (ritüelistic) olarak izlenmektedir.

Çocukların televizyon dünyasını gerçek olarak algılamalarının en önemli nedeni, televizyonun temelde canlı bir araç olmasıdır. Televizyonun anıdalık/oradalık etkisi neredeyse tüm televizyon programlarını “canlı” kılmaktadır. Televizyondaki görüntülerin anıdalığı, canlılığı, aracısızlığı ve doğrudanlığı bizi bu görüntülerin filmdeki görüntülerden çok daha gerçeğe benzer olduğunu düşünmeye zorlamaktadır. Bu, elbette ki, televizyondaki görüntülerle yaşamdaki olayların “tıpkısının aynısı” ya da özdeşi olduğu anlamına gelmemektedir. Aslında, televizyondaki görüntülerin bu özelliği, bizatihi televizyon aygıtının doğasından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, televizyondaki görüntünün zamanıyla, gösterilen olayların yaşandığı zaman, öylesine iç içe geçip birbirine karışmıştır ki, bu durum, genel olarak televizyonda “filmsel gerçeklik”, diğer bir deyişle “kurmaca” izlenimini yok etmekte ve televizyon bize sanki gerçek dünyanın canlı bir görüntüsünü sunmaktadır. Sinemada ise seyirci

böyle bir duyguya nadiren kapılmaktadır (Aktaran Kaplan 1992:42-46).

Rigel'in araştırmasında, deneklerin % 43.61'inin "haber gerçektir" yanıtını vermeleri bir anlamda yukarıda söylenilenleri doğrulamaktadır. Rigel'e göre çocuk, haberin içeriği ve tanımlaması gereği "gerçek" sıfatını kazandığının bilincindedir. Bu sıfatın ilk sırada yer alması, aynı zamanda habere bilinçli yaklaşımın da bir göstergesidir. Ancak, ikinci sırada (%32.44) "korkutucu" tanımlaması, çocuğun haberi, "korkutan bir gerçek" olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu bulgular arasında en çarpıcı öge ise, üçüncü sırada ortaya çıkmaktadır. Toplam 188 denek içinden 37'si (%19.70) ortalama, her 5 çocuktan biri habere "güzel" sıfatını yakıştırırken, korkutucu gerçeğin içinde tanıdığı şiddet ögesinden hoşlanmaya başladığının sinyallerini vermektedir. Şiddetin "şahlanışının" ilk ipuçları, işte burada kendini belli etmektedir. Ortaya çıkan bir başka çarpıcı durum da, "en önemli haber" sınıflamasında, "savaş-ölüm", "kaza-ölüm" çıkmasıdır. Yetişkinlerin dünyasına ait olan "ölüm" kavramının artık, çocuğun dünyasında da yer aldığı anlaşılmaktadır. Haberlerin günlük yaşamın bir yansıması olduğundan hareketle, haberde ortaya çıkan "ölüm"ün, uygulanan şiddet sonucu oluştuğu açıktır (Rigel 1995:184-193).

Postman, çocuğun görüş açısına göre televizyonda en çok gösterilenin, yetişkin dünyasının yetersizlik, sorun ve üzüntü ile dolu olan "acılı gerçekleri" olduğunu söylemektedir. Aslında, Postman yeni bir şeyi ortaya koymamaktadır. Liberal-çoğulcu yaklaşımda basına ve haber anlayışına yapılan yüklemeler sonrasında, acıların, olumsuzlukların ortaya konması oldukça normaldir. Ancak, sorun da bu noktada başlamaktadır. Nitekim, haber programları ve haberlerde izlenen acılar, gerçek dünyanın "gerçek" acılarını acaba ne ölçüde yansıtıyor? Bir kavmanın haberinde, insanların birbirlerine nasıl yumruk attıklarını vermek, acaba, o insanların neden kavga ettiklerini ortaya koyacak mı? Söz edilen insanların, "para" yüzünden kavga ettikleri varsayılın ve bu da haberde verilsin: Ama hangi haberde acaba, insanların parasal sorunlarının olduğu ve bunun da çözülmesi gerektiği aktarılmaktadır. Ayrıca, ancak, sıradan vatandaşlar para yüzünden kavga ettiklerinde haber olabilirler. Neden bazılarının

değil de, sıradan vatandaşların para yüzünden kavga edebildikleri acaba, hangi haberde irdelenmektedir? Elbette bütün bunlar, çocuğun bilinç altına tesir edecek çok daha geniş olarak düşünülmesi gereken sorunlardır. Postman'a göre, eğer televizyon gösterimlerinin çoğu korkutucu, çıkarıcı ve utandırıcı bir doğaya sahipse, yetişkin yaşamının doğası da bu yüzden böyledir. Yetişkin yaşamının bu doğası, hastalık, şiddet, yetersizlik ve düzensizliklerle doludur. Günümüz çocukları herhangi bir insanın bildiği her şeyi biliyor. Bu noktada Postman soruyor: Çocukların, yetişkinlerin bildiklerini bilmesi ne anlama gelmektedir? Postman sorusunun yanıtını ise şöyle vermektedir: Bu, çocukların yetişkin ya da en azından yetişkin benzeri bir kesim oldukları anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, önceden yetişkin enformasyonunun gizli bahçesine giren çocukların, çocukluk bahçesinden kovuldukları anlamına gelmektedir (Postman 1995:122-125). Ancak belirtmeli ki, çocukların televizyon izlemeyi bir alışkanlık olarak gerçekleştirdikleri, ancak yayınların pek çoğunu ayrıntıları ile algılayamadıkları araştırmalarla kanıtlanmıştır. Öcel'in aktardığına göre; yapılan araştırmalardan birinde çocukların izledikleri filmlerdeki karakterlerin filmin tümündeki temel konumu ve niyeti göz önünde bulundurmadıkları, yalnızca içinde buldukları andaki davranışları anlamlarına kaydettikleri belirlenmiştir. Benzer şekilde, yapılan çalışmalarda, anaokulu çocuklarının yalnızca saldırgan davranışları anımsadıkları saptanmıştır: Çocuk, önceleri yalnızca parçaları görür ve algılar. Bu yüzden kısa da olsa, bir filmin tümünü, filmin karakterleri arasındaki temel ilişkileri ve temel zaman kalıplarını ve bunlar arasındaki sıçramaları anlayabilmesi ancak 10 yaşına doğru gerçekleşebilmektedir. Olayları değil, görüntüleri anımsamaktadır (Aktaran Öcel 2002:198). Ne var ki, çocuk televizyon dünyasıyla ilgili ne anımsarsa anımsasın, televizyon dünyasının onu olumlu yönde etkilediğini söylemek güç görünmektedir.

Haber programlarının algılanmasıyla ilgili olarak son bir değerlendirme yapıldığında şunları söylemek mümkündür: Haber olumsuz bir kavram olarak algılanmakta ve bunun yanında aynı haberler, katılımcı çocukları dünya gerçeklerinden farklı bir sosyal gerçeklikle yetiştirmektedir. Böylece izleyiciler, içinde

yaşadıkları dünyanın gerçekte olduğundan çok daha kötü, tehlikelerle dolu olduğuna inanacaklardır. Bu da doğal olarak yaşama bakış ve güven konusunda olumsuz etkiler yaratacaktır. Rigel'in elde ettiği sonuçlara göre, yetişecek yeni neslin yarısının dünyayı karamsar olarak yorumlayacak olması oldukça düşündürücüdür... Elbette haberlerin çeşitli kişileri, olayları, olguları vb. gözler önüne sermesi bakımından önemi tartışılmaz. Doğaldır ki, yaşamda bir şiddet vardır ve bu da haber olarak ekranlara yansiyacaktır. Ancak, haber programlarında görüldüğü gibi cinayet, soygun, saldırı, kaza vb. şiddet içeren olayların izleyiciyi şok eder şekilde haber yapıtış biçiminin ve canlandırmaların sadece ve sadece daha fazla izleyiciyi ekran başına çekmekten başka bir amacı olmasa gerek... Ayrıca, bu görüntülerin arka arkaya defalarca tekrarlanmasının şiddet içerikli görüntülerin sayısının da artmasına neden olduğunu vurgulamak gerekir. Burada dikkat edilmesi gereken konu, haberlerin çocuklar tarafından da izleniyor olması ve haberin ne amaçla, nasıl verildiği ve bunun da çocuklar üzerinde yaratabileceği olumsuz etkilerdir.

C. HABER PROGRAMLARININ DEĞİŞMEZ UNSURU: "ŞİDDET!"

Gelinen noktada haber programlarını giderek televizyon dünyasını "toplamda" kaplayan şiddet unsuruna daha derinden değinmek yararlı olacaktır. Braynt ve Zillmann medya şiddetini kuramsal düzeyde sınıflandırırken 3'lü bir kategoriye gitmektedirler (1996: 197-9): "Davranışsal, Bilişsel ve Duygusal." Medyanın davranışsal etkileri "katarsis, yasaklamama, taklit ve insan üzerinde duyarlı kılmama etkisi"ni içermektedir. Bilişsel kuramlar, yetiştirme kuramını ve önde gelen etkiyi kapsamaktadır. Duygusal kuramlar ise, heyecan transferini ifade etmektedir.

Televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri denilince, en önce şiddet öğesinin televizyon programlarında yaygın olarak kullanımı dikkat çekmektedir. Bu da, çeşitli araştırmaların konusu olmuştur. İngiltere ve Amerika'da televizyonlar her on altı dakikada bir şiddet içeren bir sahne ve her otuz dakikada bir de cinayet görüntüleri yayınlamaktadır. Çoğu insan, toplumda görülen saldırgan davranış ve düşüncelerin büyük bir bölümünün kitle ileti-

şim araçlarından öğrenildiğine ve bu araçlar aracılığı ile yaygınlaştığına inanmaktadır (Melville-Thomas 1985:9).

Televizyon ve saldırganlık ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar sonunda elde edilen bulgular toplu olarak değerlendirildiğinde, televizyon izlemenin çocuklar üzerinde saldırganlığı artırıcı etkisi olduğu ortaya çıkmaktadır (Yörükoğlu 1985: 67). 1960'lı yıllardan başlayarak gerek ABD ve gerekse Avrupa'da kitle iletişimindeki şiddet gösterilerinin insanların gerçek yaşamlarındaki saldırganlıkları üzerinde ne gibi etkiler yarattığı konusunda üç binden fazla araştırmanın yapıldığını belirten Ergil, kitle iletişimi ile artan şiddet olayları arasındaki ilişkide her ne kadar belirgin bir bağlantı yoksa da, kitle iletişim araçlarının şiddeti yönlendirmesi ve etiketlendirmesi üzerinde bir görüş birliğinden söz etmenin yerinde olduğunu söylemektedir (Ergil 1985: 55). Comstock'a göre, "...şiddet içerikli yayınlarda ne zaman ki şiddet ödüllendirilir, çekici gösterilir, gerçek olur, haklı kınırsa ve de şiddeti yaratan bu davranışından dolayı eleştirilmezse basılı ya da görsel-işitsel kitle iletişim araçları etkili olmaktadır" (Aktaran Ergil 1985: 56).

Şiddet konusunda gözlemsel öğrenim kuramının taraftarları, çocukların ekranda ya da perdede gördükleri şiddet içerikli görüntülerden etkilenerek saldırgan davranışları sergilediklerini savunmaktalar. Şiddet araştırmaları farklı biçimlerde kategorileştirilmektedir. Kunkel ve arkadaşları şiddet araştırmalarını ikiye ayırmaktadır. Bunlar, a). çocukları, b). gençleri izleyici olarak temel alan araştırmalardır (Kunkel ve ark. 1995: 284-91). Dikkat edilirse, sosyal öğrenme kuramı uyarınca yapılan araştırmalar, Kunkel ve arkadaşlarının ayırımında, çocukları etkileyen araştırmalar kategorisinde yer almaktadır. Psikolog Elenor Maccoby'ye göre, "*çocukların davranışları ile inançlarının televizyonda gördükleriyle biçimlendiğine inanmak için yeterli neden vardır. Çocukların deneylerini yorumlayıp, düzenlemek için gereçlerini çıkardıkları kaynaktır televizyon. Kendilerini gelecek yaşamlarına hazırlarken de televizyonu kullanırlar-tüm çevrenin bir bölümüdür televizyon*" (Aktaran Halloran 1973:12).

Televizyondaki şiddete yönelik araştırmalar, Batı'daki kadar yoğun olmasa da Türkiye'de de

yapılmaktadır. Bu araştırmalardan biri, televizyonda şiddetin ne ölçüde yaygın olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. “Türk Televizyonlarında En Çok İzlenen Dört Kanaldaki Görüntülerin Nitelik ve Nicelik Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmanın bazı çarpıcı sonuçlarını şu şekilde açıklamak mümkündür:

“Pek çok araştırmacının ortak noktada birleştikleri konu; televizyondaki şiddet görüntülerinin izleyicilerde şiddet davranışlarının sergilenmesine yol açtığıdır”.

“Amerika’da yapılan çalışmada denekler, 8 yaşından (1960) 30 yaşına kadar (1982) inceleme altında tutularak, televizyonda şiddet izleme sıklığı ile saldırgan davranışlar arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çocukluk döneminde şiddet içeren programları izleyen çocukların, yetişkinliklerinde suç işlemeye daha yatkın oldukları, çocuklarına daha fazla fiziksel cezalandırmada buldukları ve ortalamanın üstünde saldırgan çocuklar yetiştirdikleri saptanmıştır”.

“Bir gününün altı saatini televizyon karşısında geçiren Amerikalı çocuk 15 yaşına gelinceye kadar televizyonda ortalama 24 bin cinayet ve cinayet girişimi izlemiş olurken, ilk kez Türkiye’nin en çok izlenen dört kanalında 1995 yılında yapılan araştırmadan hareket edildiğinde ise (günde altı saat televizyon karşısında durulduğu varsayımıyla) bir çocuğun 15 yaşına gelinceye kadar 28.392 cinayet ya da cinayet girişimi izlemiş olacağı ortaya çıkıyordu. Günümüz verilerine gelince -söz konusu eğilimin devam etmesi halinde- Türkiye’de bir çocuğun 15 yaşına gelinceye kadar 45.000 cinayet ya da cinayet girişimi izleyeceğini gösteriyor.”

“Yine Amerika’da prime time’da saatte ortalama 5 şiddet görüntüsüne rastlanırken Türkiye’de prime time’da saatte 44.5 şiddet görüntüsü karşımıza çıkmaktadır. (Kendisi şiddet içeren haberlerin Türkiye’de bir defa değil, tekrarlanırsa tekrarlanırsa seyirciye sunulması Amerika’ya göre ortaya çıkan büyük farkın temel nedeni...)”

“Haftanın 7 günü ortalamasına göre dört kanaldaki olumlu görüntüler % 28, olumsuz görüntüler ise %72 olarak saptanmıştır.”

“Çizgi film ve çocuk programlarında saat başına düşen 32 şiddet görüntüsü bulunmaktadır. Günümüz Türkiye’si, 1992 Amerika sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Bu da bize, sonuçların iyileştirilmesi açısından nasıl bir kamuoyu desteğine ve bu desteğin yasalara dönüşmesi konusunda ciddi bir sosyal sorumluluğa ihtiyacımız olduğunu bir kez daha anlatmaktadır” (Baltaş 1998:40).

Yapılan bir başka çalışmada, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği, Gazi ve Hacettepe Üniversitelerinde hastanelerinde tedavi olan çocuklardaki rahatsızlıkların büyük bölümünün kan, şiddet, saldırı, intihar, tecavüz, istismar, akıldışı görüntüler içeren televizyon yayınlarından kaynaklandığına dikkat çekilmiştir (Yengin 1997:150).

Yapılan araştırmalar sonunda, televizyonda şiddet içerikli görüntülerin özellikle çocuklar üzerinde yarattığı olumsuz etkiler bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Bu çalışmalarda, televizyondaki şiddet ile çocukların gerçek yaşamdaki saldırgan davranışları arasında doğrudan bir ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle, televizyondaki şiddet ile gerçek yaşamdaki saldırgan davranışlar arasında bir sebep-sonuç bağlantısının kurulabileceği kabul edilmiştir. Böylece, televizyondaki şiddet ve saldırganlık olaylarının izlenmesinin, çocuğun bu davranışları benimsemesine ve saldırgan bir kişilik geliştirmesine neden olabileceği anlaşılmıştır. Aslında, sağduyumuz da bunu söylüyor... Çünkü, söylendiği gibi çocuk, taklit eden, taklit ederek öğrenen bir varlıktır. Taklit edilen modellerin bir çoğunu da günümüzde televizyon sağlıyor. Çocuklar, filmlerde ya da televizyon yayınlarında izlediklerinden etkilenip bazı davranışları benimseyerek benzeri davranışları gerçek yaşamda uygulayabilmekte ve izledikleri kahramanlar gibi davranabilmektedir. Kuşkusuz bu durum, öğrenilebilir bir niteliği olan şiddet için de son derece geçerlidir. Çilenti’nin de belirttiği gibi, televizyonda şiddet içerikli yayınların çok fazla izlenmesi; bazı çocuklarda, “sürekli korku içinde olma” şeklinde paranoik davranışlar gelişmesine neden olabilmektedir. Bazı çocuklarda ise, gerçek yaşamdaki şiddet olaylarına karşı ilgisizlik ve umursamazlık davranışları geliştirebilmektedir (Aktaran Çilenti 1980:5).

Bu noktada, yanıtlanması gereken soru, şiddetin neden televizyonlarda bu kadar yoğun bir şekilde yer aldığıdır. Soruyu yanıtlarken Öngören'in düşüncelerinden yararlanmak mümkündür: Öngören'e göre, içinde bulunduğumuz tüketim toplumunda "şiddet" çok iyi bir "eğlencedir." Şiddet içeren filmler sinemada ve televizyonda iyi para kazandırdığı için, özellikle televizyonların haberlerinde, haber izlencelelerinde ve "reality show" denilen ve sözde "haber izlencesi" olduğu ileri sürülen yapımlarında da "şiddet"e gereken önem, özen, ilgi ve neredeyse saygı da gösteriliyor. Çocuklar için hazırlanmış çizgi filmler de "şiddetsiz" olmuyor. Şiddet içermeyen bu türdeki filmler televizyon yayınlarına kabul edilmiyor. Ayrıca, şiddet, beraberinde aşırı cinsellik, korku, kaygı ve rahatsızlık duygularını da yaratıyor (Öngören 1994: 13). Hemen bu noktada, eğlencenin önünde de bir "kar" güdüsünün bulunduğunu vurgulamalıyız. Şiddet içeren yayınlara baktığımızda, şiddetin görsel niteliği zaten kendiliğinden izleyiciyi yetiştirmektedir. Televizyon yayıncıları izlenilirliklerini arttırmak için her yolu denemektedirler. Sonuçta, şiddetin televizyon yayınlarında, "kar amacıyla" sıkça ve gelişigüzel yer aldığını söylemek yerinde olacaktır.

Televizyonlarda şiddet sunumunun en önemli sonuçlarından biri ise, insanların şiddeti gündelik yaşamın bir parçası olarak algılamaları ve toplumun da bu durumu doğal gerçekler olarak kabul ederek kanıksamasıdır. Bu anlamda, şiddetin normalleşmesi ve sıradanlaşması ciddi bir toplumsal sorun oluşturmaktadır. Şiddete alıştırmamız sayesinde, Irak savaşında olduğu gibi, evlerimizde bir yandan rahat koltuklarda çaylarımızı, kahvelerimizi yudumlarken diğer yandan dünyamızda yaşanan savaşları ekrandan fazla rahatsız olmadan izleyebiliyoruz. Savaş, televizyonlardan bir bilgisayar oyunu gibi izleniyor. Bununla da kalınmıyor, savaşa ait yayınlarda şiddeti daha da şiddetlendiriyoruz: Türkiye'de ticari televizyon kanallarının Irak Savaşı'nı en dramatik, en gösterişli bir biçimde yansıtmada adeta bir rekabet içinde olduklarını görüyoruz. Elbette bu rekabetin gerisinde yatan neden, kar etmektir. Örneğin, zaman zaman verilen savaş haberleri öncesinde yayımlanan silahlı askerler, ateş, patlayan bombalar, yaralılar, tank, uçaklar, vb. yoğun şiddet içeren görüntülerden oluşan çarpıcı jenerik görüntülerini tekrar tekrar yayınlamanın rating kaygısından

başka ne amacı olabilir ki... Ve elbette rating, karı da beraberinde getirmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, "televizyon, haber programları ve özellikle bu programlarda yer alan ve televizyon dünyasına hakim olan şiddet gösterimi nedeniyle, çocuklar üzerinde olumsuz etkilerle sahiptir" varsayımından hareket edilmiş, sonuçta bu varsayımın kanıtlandığı ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada özetle şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Çocuklar, izlemelerinin normal sayılacağı programlar dışında, yetişkinlere yönelik programların da en önemli tüketicileri durumundadırlar.
2. Televizyon programlarının belli bir yayın sistematiği bulunmamaktadır.
3. Televizyon en çok izlenen kitle iletişim aracı olmasıyla birlikte, özellikle haber programları olmak üzere toplam içeriğiyle şiddet yüklüdür.
4. Yapılan araştırmalar, televizyonun özellikle haber programları içeriğinin çocukları etkilediğini ortaya koymaktadır.

Dikkat edilirse, elde edilen sonuçlar, televizyonun çocuklar üzerinde hakim şiddet gösterimiyle etkili olduğunu ortaya koyacak türdendir. Ancak, televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinde yayınların içeriği, çocuğun yayınları izleme sıklığı, yayınları kimlerle ve hangi koşullarda izlediği, çocukların psikososyal yapısı, yaşı gibi kişisel özellikleri, programların çocuklara uygun olmaması ve programın sunuluş biçimi gibi özelliklerin önemli bir rol oynadığını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Gerçek yaşamda şiddet dahil her türlü olayla karşılaşırız ve bunlar da çok doğal olarak ekranlara yansımaktadır. Ancak, burada önemli olan ve üzerinde durulması gereken konu, şiddet içeren görüntülerin ekrana hangi amaçla, ne kadar ve nasıl yansıtıldığıdır. Kuşkusuz, televizyon toplumdaki şiddetin ana nedeni olamaz. Gerek program yapımcıları gerekse de çeşitli kişi ve kuruluşlar tarafından (aileler, sivil toplum örgütleri, reklam verenler, medya kuruluşları, yasa düzenleyiciler, vb.) şiddet içerikli yayınların olumsuz etkilerinden çocukları korumaya yönelik bir kontrol ve düzenleme gerektiği gibi yapılamamıştır. Türkiye

açısından bakıldığında, çok sayıda kanaldan yayın yapan televizyonların olumsuz etkilerinden çocukları koruma sorumluluğunun tüm topluma düştüğü gibi bir sonuç çıkmaktadır.

Ancak, burada önemle üzerinde durulması gereken nokta, şiddetin üretim yönüdür; nitekim, televizyon şiddeti asla "ulusal" değildir. Mevcut yapıda belirtildiği gibi, herkes üzerine düşen görevi yapmalıdır. Ama, eğer bir sorumlu ve suçlu aranacaksa bu, ne aile üyeleri ne çocuklar ne de araç olarak televizyondur. Bir an, "çözüm isteyen bir sorunun yaratılmadığında, çözümünün de gerekmeceğini" düşünelim. İşte tam bu nokta, şiddetin üretim tarafını, "eritilmesi gereken bir buzdağı" gibi insanların önlerine çıkarmaktadır.

Televizyonun mevcut içeriğinin, toplumda gerçeğe karşılık geldiğini iddia etmek yanılığının en başlangıcı olacaktır. Nitekim, insanlar televizyonda gördüklerini gerçek yaşamda yaşamıyor görünmektedirler. Bu durum, gerçek yaşamda şiddet ya da sorun yok anlamına kesinlikle alınmaz. Aynı televizyon, insanlara yaşadıkları gerçekleri de sunmamaktadır. Gerçek yaşamda insanlar, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, insanlar arası farkların getirdiği güç koşullar altında yaşamaktadırlar. Bu türden görüntüleri, gerek kamu yayıncılığında gerekse de ticari televizyonlarda görmek mümkün değildir. Çünkü, statükonun işleyişi altında, televizyonların mevcut içerikleri yönünde yayın yapmaları onlar için en akılcı olanıdır.

Televizyonların şiddet yüklü yayın yapmalarının iki amacı bulunduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan birincisi ve en temel olanı "kar etmek"tir. Şiddetin uluslar arası bir dili bulunmaktadır. Şiddeti anlamak için özel bir çaba gerekmemektedir. Şiddetin üreticileri, bunun farkındadırlar. Acaba, Türkiye'de hazırlanan bir komedinin İngiltere'de yayınlandığında rating ve dolayısıyla kar getireceğini kim garanti edebilir. Çok farklı kültürlerle sahip iki ülke yaşayanlarının, gülme anlayışlarının da farklı olabileceği düşüncesini yadsımak zor olsa gerek. Aynı durum, Amerikan yapımları için de geçerlidir. Amerikan yapımı bir güldürünün dünyanın her bir tarafında beğenilmesi garanti değildir. Ama, şiddet içerikli bir filmin anlaşılma gibi bir sorunu bulunmamaktadır. Şiddet kullanımının diğer temel amacı ise,

statükoya uygunluk sunma olarak açıklanabilir. Elbette, şiddet içerikli bir televizyon dünyasıyla büyüyen bir çocuğun, şiddetten etkilenmesi sadece taklitten ibaret olma şeklinde açıklanamaz. Yıllar boyunca şiddet görüntüleriyle beslenen beyin, düşünsel anlamda sinmeye, sindirilmeye açık hale gelebilecektir. Bilindiği üzere Gramsci, günümüz devletlerinin meşruluklarını sağlamalarını hegemonya kavramıyla açıklamıştır. Hegemonya ise, ideoloji aracılığıyla işlemektedir. Hegemonyanın başarılı olduğu alanlardan biri de medyadır. Elbette televizyon mevcut içeriğiyle, hegemonyanın başarılmasında işlevseldir.

Dolayısıyla burada belirtilen, televizyonda şiddet sunumunun gerisinde yatan iki önemli neden de göstermektedir ki, şiddet rastlantısal olarak üretilmemektedir. Tüketilmeye başlanmasıyla birlikte de farklı ama sonuçta üretim tarafındaki amaçlara hizmet eden bir işlevselliğe sahip olmaktadır. Bu durumda, çalışmanın toplumunda net bir sonuç çıkmaktadır: "Televizyon çocuklara kapatılmalıdır!" Elbette bu yeterli değildir: "Televizyon büyüklere de kapatılmalıdır!" Elbette, kapatmayla, televizyonun tümünden yok edilişi vurgulanmamaktadır. Seçici izleme gibi bazı alışkanlıklar, bir ölçüde televizyonun olumsuz etkisinden ilk elde çocukları giderek insanları koruyabilecektir. Bu kapatma, belki de üretim tarafının, insanlara izlemeleri gerekenleri yani "gerçek olan gerçekleri" sunmalarının en önemli yoludur.

KAYNAKLAR

Baltaş A (1998) Türk Televizyonlarında Şiddet Araştırmasının Düşündürdükleri, Reklamverenler Derneği, Cem Ofset Matbaacılık, İstanbul.

Bryant J ve Zillmann D (1996) Violence and Sex in the Media, Michael BS ve DW Staks (eds.), An Integrated Approach to Communication Theory and Research, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, pp. 195-209.

Can A (1996) Çocuk ve Çizgi Film, Öz Eğitim Yayınları, Konya.

Çaplı B (1996) Çocuk ve Televizyon, Yeni Türkiye Derg, (2)12, 1334-1337.

Çilenti K (1980) Televizyon Programları ve Çocuk, I. Yayıncılık Semineri, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Televizyonla

- Öğretim Eğitim Fakültesi, 28 Mayıs-1 Haziran, Eskişehir .
- Ergil D (1985) İletişim Araçları ve Şiddet Üzerine, Kitle İletişim Araçları ve Şiddet, Hürriyet Vakfı Eğitim Seminerleri, 25-27 Kasım 1985, İstanbul, 55-59.
- Esslin M (1991) TV Beyaz Camın Arkası, Murat Çiftkaya (çev), Pınar Yayınları, İstanbul.
- Gerbner G ve ark. (1980) The Mainstreaming of America: Vilonce Profile No: 11, Journal of Communication 30(3), 10-29.
- Gerbner G ve ark. (1986) Living With Television: The Dynamics of the Cultivation Process, J Bryant ve D Zillmann (eds), Perspectives on Media Effect, Lawrence Erlbaum NJ, pp.17-40.
- Güler D (1991) Eğitim İletişimi Kurumu Olarak Çocuk Televizyonu ve Uygulamaları ile Bir Model Önerisi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Halloran JD (1973) Televizyonun Toplum Üzerindeki Etkileri, Televizyonun Etkileri, Aysel Usluata (çev), İstanbul Reklam Yayınları: 28, 8-18.
- İnglish F (1997) Medya Kuramı, içinde Kitle İletişim Kuramları (Okuma Parçaları), Erol Mutlu (der ve çev), Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, 23-4.
- İşcan C ve Demireği N (1994) 20. Yüzyıl Toplumunda Şiddet, Yıkıcılık ve Saldırganlık: Sosyal Antropoloji, Psikanaliz ve Postmodern Kuram Asından Düşünceler, Demireği N ve ark (der), Bu Ne Şiddet!, Kitle Yayınları, Ankara, 85-142.
- Johnston J ve Ettema J (1986) Using Television to Best Advantage: Research for Prosocial Television, J Bryant ve D Zillmann (eds), Perspectives on Media Effects, Lawrence Erlbaum, NJ, pp 143-64.
- Kaplan Y (1992) Televizyon, Ağaç Yayıncılık, İstanbul.
- Kunkel D ve ark. (1995) Measuring Television Violence: The Importance of Context, Journal of Broadcasting and Electronic Media, 284-91.
- Melville-Thomas G (1985) Video Violence and Children, Geoffry Barlow and Alison Hill (eds), Television Violence and Children, ST Martin's Pres, NewYork, pp.9-19.
- Morgan M ve Signorielli N (1990) Cultivation Analysis: Conceptualization and Methodology, N. Signorielli ve M. Morgan (eds), Cultivation Analysis: New Directions in Media Effect Research, Sage, Newbury Park, CA, pp.13-34.
- Öcel N (2002) İletişim ve Çocuk: İletişim Ortamlarında Çocuk Reklam ve Etkileşimi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Öngören MT (1994) Bu Ne Şiddet!, Demireği, N. ve ark (der), Bu Ne Şiddet!, Kitle Yayınları, Ankara, 9-60.
- Özkök E (1982) Sanat, İletişim ve İktidar, Tan Yayınları, Ankara
- Postman N (1995) Çocukluğun Yokoluşu, Kemal İnal (çev), İmge Yayınları, Ankara.
- Radecki T (1985) Şiddete Dayalı Eğlenceler, Kitle İletişim Araçları ve Şiddet, Hürriyet Vakfı Eğitim Seminerleri, 25-27 Kasım 1985, İstanbul, 15-20.
- Rigel N (1995) Haber, Çocuk ve Şiddet, Der Yayınları, İstanbul.
- Timisi N (1998) Televizyonda Şiddet, Tüketim ve Çocuklar, MediaCat Pazarlama İletişimi Derg, 5 (40), 44-46.
- Ulus S (1997) Çocuk televizyon programlarının Ticarileşmesi ve Bir Kamusal Çocuk Televizyon Kanalı Örneği, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Derg, 5, 145-160.
- Yanık F (1994) Ölümle Şakalaşan Bir Kuşak Yetiştiriyoruz, Demireği N ve ark, (der), Bu Ne Şiddet!, Kitle Yayınları, Ankara, 61-84.
- Yengin H (1997) Bir İletişimsizlik Biçimi: Şiddet, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Derg, 4, 147-218.
- Yörükoğlu A (1985) Televizyon, Çocuklar ve Saldırganlık, Kitle İletişim Araçları ve Şiddet, Hürriyet Vakfı Eğitim Seminerleri, 25-27 Kasım 1985, İstanbul, 67-69.
- Zılloğlu M (1986) Sinematografik Bilim-Kurgu Yayınlarının Çocukların Dünya Görüşünün Oluşumu Üzerindeki Etkileri, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.